

§ 4

ĐƯỜNG TIỆM CẬN

A. MỤC ĐÍCH, YÊU CẦU

- Biết định nghĩa giới hạn một bên. Biết cách tính các giới hạn một bên đối với các hàm số đơn giản (đa thức, phân thức, lượng giác).
- Biết định nghĩa tiệm cận của một đồ thị. Biết cách vận dụng định nghĩa để tìm tiệm cận của một hàm số.
- Biết cách tìm tiệm cận đứng, tiệm cận ngang của những hàm số cơ bản được học trong SGK.

B. NỘI DUNG BÀI HỌC

- Hoạt động giới thiệu hình ảnh và cách tìm tiệm cận ngang của một đồ thị.

Ta có thể dựng đồ thị (C) của hàm số $y = \frac{2-x}{x-1}$ theo cách sau đây. Ta có

$$y = \frac{2-x}{x-1} = \frac{1}{x-1} - 1.$$

Đồ thị (C) được suy từ đồ thị của hàm số $y = \frac{1}{x}$ (đã học từ cấp THCS) bằng cách tịnh tiến sang phải 1 đơn vị và xuống dưới 1 đơn vị. Từ đó, ta thấy rằng đường thẳng $y = -1$ là tiệm cận ngang của đồ thị.

43

- c) Tiệm cận ngang : $y = \frac{2}{5}$; Tiệm cận đứng : $x = \frac{2}{5}$.
- d) Tiệm cận ngang : $y = -1$; Tiệm cận đứng : $x = 0$.
- a) Tiệm cận ngang : $y = 0$; Hai tiệm cận đứng : $x = 3, x = -3$.
  - b) Tiệm cận ngang : $y = -\frac{1}{5}$; Hai tiệm cận đứng : $x = -1, x = \frac{3}{5}$.
  - c) Tiệm cận đứng : $x = -1$.
  - d) Tiệm cận ngang (phía phải) : $y = 1$; Tiệm cận đứng : $x = 1$.

Biến đổi theo cách trên, ta được một ví dụ nữa minh họa cho định nghĩa tiệm cận ngang như sau :

$y = y_o$ là tiệm cận ngang

$$\Leftrightarrow \lim_{\substack{x \rightarrow +\infty \\ (x \rightarrow -\infty)}} |f(x) - y_o| = 0.$$

Nên lưu ý rằng $|f(x) - y_o|$ chính là khoảng cách từ một điểm M thuộc đồ thị của hàm số $y = f(x)$ đến đường thẳng $y = y_o$. Vậy có thể nói

$y = y_o$ là tiệm cận ngang của (C)

$$\Leftrightarrow \lim_{\substack{M \in (C) \\ M \rightarrow \infty}} MH = 0 \text{ (H.8).}$$

Nếu có ít nhất một trong các điều kiện $x \rightarrow +\infty$, $x \rightarrow -\infty$, $y \rightarrow +\infty$, $y \rightarrow -\infty$ ta nói $M(x, y)$ ra vô cực. Kí hiệu $M \rightarrow \infty$.

2. Trước khi giải quyết hoạt động $\hat{\wedge}_2$, cũng cần chỉ cho học sinh thấy rằng $|x - x_o|$ chính là khoảng cách từ điểm $M(x; f(x))$ thuộc đồ thị đến đường thẳng $x = x_o$.

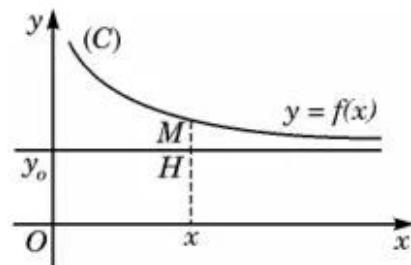
Vậy đường thẳng $x = x_o$ là tiệm cận đứng của (C)

$$\Leftrightarrow \lim_{x \rightarrow x_o} |f(x)| = +\infty \text{ hay } \lim_{\substack{M \in (C) \\ M \rightarrow \infty}} MH = 0 \text{ (H.9).}$$

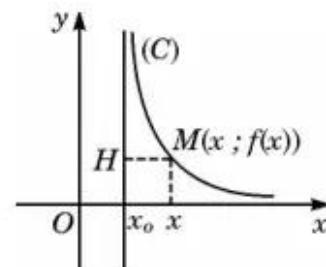
Đa số trường hợp, các đồ thị có tiệm cận đứng thường là các hàm số dạng phân thức. Hơn nữa, tại những điểm x_o làm cho mẫu số bằng 0 và tử số khác 0, ta có

$$\lim_{x \rightarrow x_o} f(x) = +\infty \text{ hoặc } \lim_{x \rightarrow x_o} f(x) = -\infty.$$

Từ đó, dễ dàng suy ra cách tìm các tiệm cận đứng.

Hình 8

Hình 9

C. BÀI TẬP

1. a) Tiệm cận ngang : $y = -1$; Tiệm cận đứng : $x = 2$.
b) Tiệm cận ngang : $y = -1$; Tiệm cận đứng : $x = -1$.